

*К. Городецька,
студентка,
Т. Григор'єва,
кандидат пед. наук, доцент,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Навчання фонетичного матеріалу є необхідною передумовою для формування базових компонентів комунікативної компетентності. Правильність оформлення мовлення з точки зору вимови, ритму та інтонації не тільки дає можливість правильно виражати свої думки, а й краще сприймати висловлювання інших людей. Тому формування слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок є одним з першочергових завдань вчителя англійської мови.

Під фонологічною компетентністю вважають здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості [1].

Згідно з українським Державним Стандартом освіти [3] рівень володіння англійською мовою випускників старшої школи повинен відповідати європейському рівню B1+ у загальноосвітніх школах та B2 для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови.

У Програмі з англійської мови для старших класів зазначено, що учні випускних класів мають розуміти специфіку артикуляції звуків, фонем (**articulation**); інтонацію, наголос та паузи (**prosody**); в деталях, що було сказано іншими, диференціювати мову як носіїв, так і не носіїв мови (**intelligibility**). Крім цього, учні повинні вміти зберігати свій статус у дискурсі, а саме його мовлення повинно бути швидким, природнім та наближеним до стандарту англійської вимови, яке повинно бути зрозумілим навіть носіям мови (**accentedness**) [8].

Слід зазначити, що під час формування фонологічної компетентності в учнів старшої школи виникають деякі труднощі, які умовно можна поділити на 3 групи:

1) труднощі, що пов'язані зі складністю іноземної мови, що вивчається (ідентифікація та диференціація звуків);

2) труднощі, що пов'язані з індивідуальними особливостями студентів (інтерференцію рідної мови, яка буде заважати розвитку нових навичок та знань);

3) труднощі, що пов'язані з методами формування фонологічної компетентності (відсутністю аутентичних зразків англійського мовлення; ігноруванням можливості використання технічних засобів навчання при

формуванні фонологічної компетентності; відсутністю алгоритмів роботи з фонетичними матеріалами різних типів (римівок, скоромовок, мікродіалогів, джазових наспівів тощо) та інші).

Аналіз методичної літератури надав можливість з'ясувати й інші типи труднощів, з якими стикається учень, а саме:

- 1) стиль навчання учня (learning styles);
- 2) психологічні особливості;
- 3) фізіологічні особливості (слухова чутливість);
- 4) дефекти мовлення, які відображаються на мовленні;
- 5) вмотивованість;
- 6) індивідуальні інтереси учнів.

Зважаючи на те, що фонетична компетентність у школах вивчається переважно в обмежених обсягах, рівень володіння учнями фонологічною компетентністю не є достатнім. Навіть засвоївши лексичний та граматичний матеріал, учні все одно не мають належних знань з фонетичного аспекту мови. Цим і зумовлена необхідність формування комунікативної компетентності, яка прискорила б користування мовою у процесі міжособистісної взаємодії.

З метою ефективного формування фонетичної компетентності в учнів старшої школи, її компоненти, а саме: звуки, наголос, ритм та інтонацію, варто вводити поетапно. Проаналізувавши стадії формування вимовних навичок таких науковців як Ніколаєвої С. Ю., Калініної Л. В., Григор'євої Т. Ю. та Чумак Л. М., можна зробити висновок, що класифікації етапів формування фонетичних навичок містять однакову послідовність у формуванні даних навичок: від **рецепції** до **репродукції** і від **репродукції** до **продукції** [2: 14].

Матеріалом для поетапного вивчення фонологічної компетентності можуть слугувати скоромовки (формування фонетичного слуху); джазові наспіви, вірші та міні-діалоги (формування інтонаційного слуху); рекламні девізи, оголошення, листівки та інші автентичні матеріали (розвиток фонематичного слуху) [5].

На **рецептивному** етапі (формування фонетичних навичок) ми презентуємо новий матеріал та його тренування на основі вищесказаного матеріалу, використовуючи рецептивні або рецептивно-репродуктивні вправи. Це може бути прослуховування нового звуку у формі ритміки, скоромовки, джазового ритму, тощо; простукування ритму фрази або речення, прослуховування звуків та визначення однакових / різних приголосних, голосних, тощо; прослуховування речень та визначення однакової/ неоднакової інтонації, диференціювання типу інтонації.

Наступним етапом вважається **репродукція** (удосконалення фонетичних навичок). Ми автоматизуємо фонетичний матеріал на рівнях звуку, звукосполучення, слова, словосполучення, фрази та речення. Доречними вважаються рецептивно-репродуктивні вправи. Це є домінуючий тип вправ у процесі формування та удосконалення фонетичних навичок. Репродуктивні вправи поділяються на імітацію (прослуховування та повторення);

підстановку (прослуховування та заміна слова/тону/інтонації); трансформування (прослуховування та передавання тексту шляхом іншої інтонації).

Продуктивний етап або ж перехід від фонетичних навичок в мовленнєве вміння характеризується самостійним використанням вивченого фонетичного матеріалу для власного вираження думок. На даному етапі використовуються виключно продуктивні вправи. Матеріалом для таких вправ слугують: запрошення, листівки, фрагменти фільмів, фотографії з різним емоційним станом людей, афіші, тощо. Це можуть бути вправи на розігрування власно створеного діалогу; опису малюнку на основі вивченого матеріалу, розігрування сценки на основі малюнків, тощо.

Всі етапи та вправи є ефективними для формування фонологічної компетентності, адже вони містять в собі зразки автентичних матеріалів, різноманітні автентичні інтонаційні моделі, тренування звуків, різних типів інтонації та ритму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Калініна Л. В., Григор'єва Т. Ю., Гудзь Н. О. Формування фонологічної компетенції студентів I курсу мовного вузу під час вступно-корективного курсу: навчально-методичний посібник. Житомир, 2015. 248 с.
3. Міністерство освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення 10.01.2022).
4. Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бражник Н. О. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Ленвіт, 1999. 320 с.
5. Ніколайчук Т. Г. Навчання фонологічного матеріалу. URL: <https://naurok.com.ua/navchannya-fonetichnogo-materialu-60498.html> (дата звернення 10.01.2022).
6. The new scale for Phonological Control. URL: <https://rm.coe.int/the-new-scale-for-phonological-control-piccardo-/1680788b29> (дата звернення 10.01.2022).